

ŞƏKİ-ZAQATALA REGIONUNDA MÜƏSSİSƏLƏRİN FƏALİYYƏTİNƏ TƏSİR EDƏN AMİLLƏR: MAKROMÜHİT

Şöhrət Əliyeva

Sumqayıt Dövlət Universiteti, Sumqayıt, Azərbaycan
e-mail: Sh_aliyev@mail.ru

Xülasə. Tədqiqatın məqsədi Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda müəssisələrin davamlı inkişafını təmin etmək üçün ona təsir edən makromühitin öyrənilməsi, mövcud vəziyyətin təhlili, perspektiv imkanların aşkar edilməsindən ibarətdir.

Açar sözlər: region, müəssisə, demoqrafik mühit, sosial-mədəni mühit, infrastruktur.

FACTORS AFFECTING ENTERPRISES IN THE SHEKI-ZAKATALA REGION: MACROENVIRONMENT

Shohrat Aliyeva

Sumqait State University, Sumqait, Azerbaijan

Abstract. The aim of the study is to study the macroenvironment, which affects the sustainable development of business in the Sheki-Zagatala economic region, analysis of the current situation and determination of promising opportunities.

Keywords: region, enterprise, demographic environment, socio-cultural environment, infrastructure.

ФАКТОРЫ ДЕЙСТВУЮЩИЕ НА РАБОТУ ПРЕДПРИЯТИЯ В ШЕКИ-ЗАГАТАЛЬ- СКОМ РЕГИОНЕ: МАКРОСРЕДА

Шохрат Алиева

*Сумгаитский Государственный Университет,
Сумгаит, Азербайджан*

Резюме. Целью исследования является изучение макросреды, которая влияет на обеспечение устойчивого развития бизнеса в Шекинско-Загатальском экономическом районе, анализ текущей ситуации и определение перспективных возможностей.

Ключевые слова: регион, предприятие, демографическая среда, социокультурная среда, инфраструктура.

---

1. Giriş

Müəssisənin mühiti iki qrup amillərdən ibarətdir. Birinci qrup amillər müəssisənin fəaliyyətinə birbaşa təsir göstərir ki, bu da mikromühit adlanır. İkinci qrup amillər isə biznesə birbaşa və ya dərhal təsir göstərmir, lakin son nəticədə ona təsir etmiş olur. Bu amillərin məcmusuna isə müəssisənin makromühiti deyilir.

Müəssisənin mikromühiti müəssisə ilə bilavasitə bağlı olan və müəssisənin müştərilərə (alıcılara, istehlakçılara) xidmət göstərə bilmə qabiliyyətinə təsir edən amillərin məcmusudur. Bu amillərə müəssisənin özü, vasitəçiləri, malgöndərənləri, rəqibləri, məqsədli istehlakçıları və s. aiddir [1, s.13].

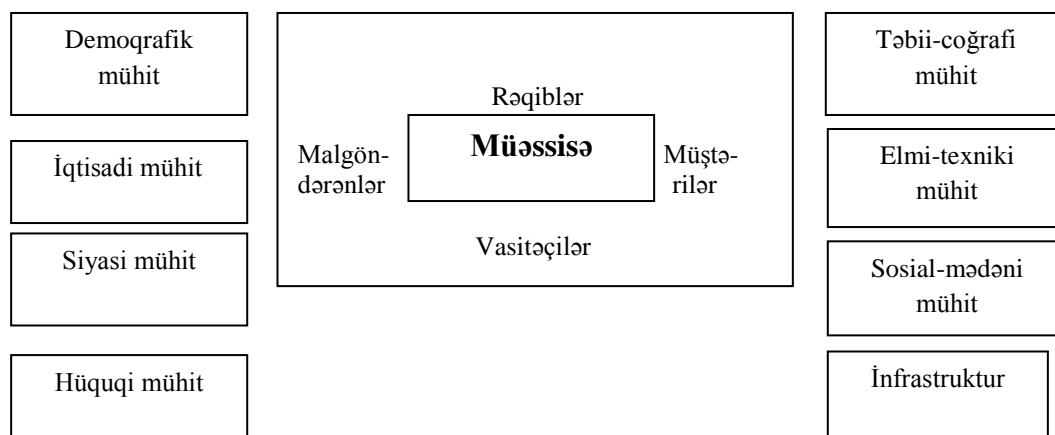
Şəki-Zaqatala regionunda müəssisənin uğurlu fəaliyyəti onun az xərclə rəqabətqabiliyyətli, istehlakçıların tələbatına uyğun məhsul istehsalından asılıdır. Xərclərin az olması vasitəçilərdən, malgöndərənlərdən asılı olaraq dəyişir ki, bu da qiymətin

formalaşmasında əsas rol oynayır. Rəqabətqabiliyyətlilik isə qiymətin münasib olmasından və keyfiyyətin yüksək olmasından əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

2. Şəki-Zaqatala regionunda müəssisələrin makromühiti

Region müəssisələrinin makromühiti mikromühitə təsir göstərən geniş sosial planlı qüvvələrlə, məsələn, demoqrafik, iqtisadi, təbii, texniki, siyasi və mədəni xarakterli amillərlə təmsil olunur. Başqa sözlə desək, region müəssisələrinin makromühiti müəssisələrin və ayrı-ayrı şəxslərin fəaliyyət göstərdikləri yerdə mövcud olan, onların işgüzar fəaliyyətlərinə güclü təsir edən xarici amillərin məcmusudur.

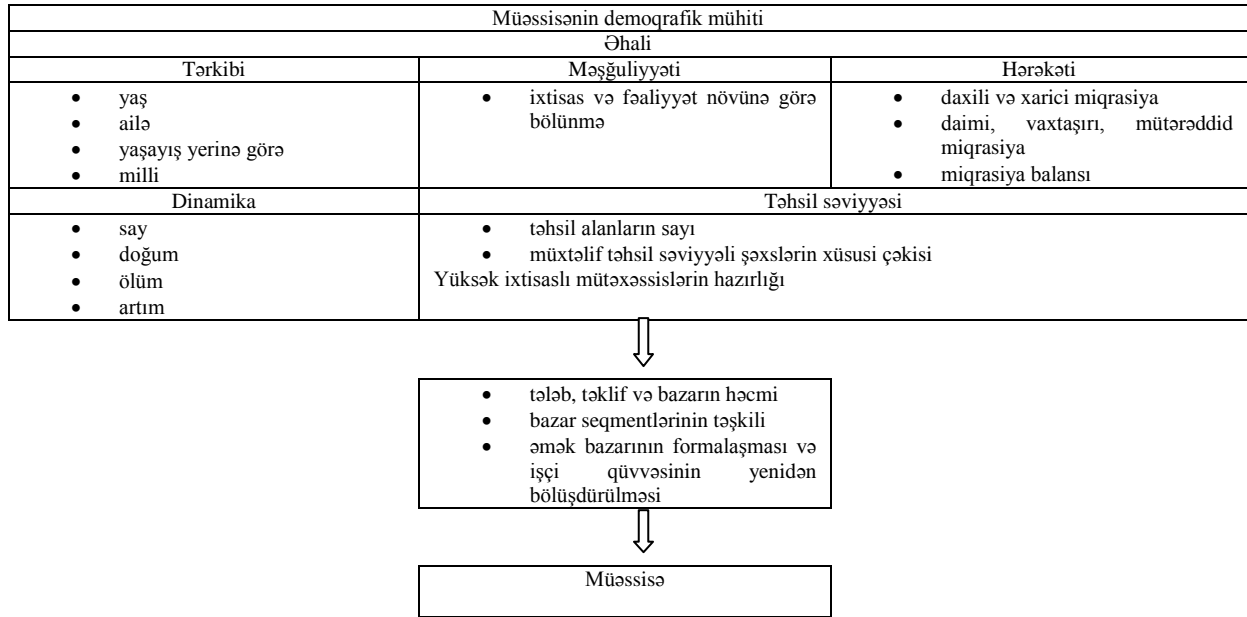
Regionda müəssisənin fəaliyyətinin nəticəsinə, biznesin cari və gələcək dövrdə müvəffəqiyyətlə aparılmasına hansı amillərin, hansı səviyyədə təsir etməsini müəssisənin özü müəyyənləşdirir. Müəssisənin fəaliyyətinə təsir edən bu amillər bir qrupda cəmlənir və müəssisənin makromühitini təşkil edir. Bu amillərin müəssisənin fəaliyyətinə necə təsir etdiyini aşağıdakı kimi göstərmək olar [2, s.127] (Şəkil 1).

Şəkil 1. Region müəssisələrinin makromühiti

Demoqrafik mühit. Biznes fəaliyyətini inkişaf etdirərkən demoqrafik mühitin nəzərə alınması zəruridir. Müəssisənin demoqrafik mühiti əhalinin sayı, yaş tərkibi, onların məşğuliyyəti, təhsil səviyyəsi, həyat təzi ilə müəyyən olunur (Şəkil 2). Mövcud demoqrafik mühit yeni iş yerlərinin açılmasında, məşğulluq probleminin həllində, daxili bazarın qorunmasında biznesmenlərin marağını xeyli artırır və onları istehsal istiqamətində fəaliyyətlərini genişləndirməyə həvəsləndirir. Belə ki, regiondan şəhərə və ya xaricə axın, əhalinin yaş və cins tərkibinin, doğum və ölümün səviyyəsi, əhalinin təhsil və məşğulluq səviyyəsi region müəssisələrinin fəaliyyətinə ciddi təsir göstərir. Bu müəssisələrin təkcə kadrlarla təmin olunmasında deyil, eləcə də istehlak bazarında da özünü tədricən göstərir [3, s.38].

Şəkil 2. Region müəssislərinin demoqrafik mühitinin tərkibi

İqtisadi mühit. Müəssisənin fəaliyyətinin həyata keçirilməsində iqtisadi mühit əsas rol oynayır. Belə ki, alıcılıq qabiliyyətinin yüksək olması, alıcıların kommersiya işlərində maraqlı olması üçün onların iqtisadi cəhətdən təminatlı olması istehsal olunan malların satılmasına köməklik göstərir. Alıcılıq qabiliyyəti də real gəlirlərin, qiymətlərin və əmanətlərin səviyyəsindən və kreditin əlverişliliyindən asılıdır. İqtisadi tənəzzül, işsizliyin yüksək səviyyəsi və alınan kreditin artan faizlə qaytarılması əhalinin alıcılıq qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir. İqtisadi mühit alıcıların xərcləməyə hazır olduqları pul vəsaitinin məbləğini şərtləşdirir və almaq istədikləri malların növünü müəyyənləşdirir.

İqtisadi mühitə daxil olan amillər daxili və xarici olmaqla 2 qrupa ayrılır. Daxili amillər inflyasiya və işsizlik səviyyəsi, kapital qoyuluşu və daxili milli məhsulun dinamikası, kreditin əlverişliliyi və vergi qoyma səviyyəsidir. Xarici amillərə isə xarici ticarət və ödəmə balansının vəziyyəti, əmtəə və kapitalın idxal-ixracının sərbəstlik səviyyəsi, valyuta kursu və dünya bazarının konyukturası aiddir.

Rəhbər şəxs iqtisadi mühitdə baş verən dəyişiklikləri qiymətləndirməyi bacarmalıdır. Belə ki, məsələn, ölkədəki iqtisadi vəziyyət müəssisənin öz ehtiyacları üçün kredit alma imkanlarına güclü təsir göstərə bilər. Burada əsas maneə ondan ibarətdir ki, dövlət mərkəzi bank vasitəsilə iqtisadi vəziyyətin, verginin, pul kütləsinin və faiz dərəcələrinin nizamlanmasının pisləşməsi nəticələrini aradan qaldırmağa çalışır. Bu zaman əgər mərkəzi bank kredit alma şərtlərini və faiz dərəcələrini yüksəldirsə, kommersiya bankları da “oyundan” kənar qalmamaq üçün həmin hərəkəti etməlidir. Nəticədə kredit almaq çətinləşir və onlar müəssisə üçün daha baha başa gəlir.

Başqa bir misala baxsaq, vergilərin azalması pul kütləsinin artmasına səbəb olur. Bu zaman əhali ikinci dərəcəli ehtiyaclarını ödəyə bilir və bu da biznesi stimullaşdırır.

Respublikamız daha çox idxal ölkəsi olduğundan valyuta kurslarındakı tərəddüdlər müəssisələrin fəaliyyətinə mühüm təsir göstərir. Belə ki, ABŞ dollarının kursunun dəyişməsi digər ölkələrin valyutalarına da dərhal təsir göstərir və hətta iri müəssisələrdə milyon dollarlıq itkiyə səbəb olur.

İqtisadi mühit azad iş yerlərinin sayını müəyyənləşdirir ki, bu da əmək müqavilələri bağlanarkən işçilərin əmək haqqının səviyyəsinə təsir göstərir. İqtisadi mühit pul vəsaitinin həcmi və mümkünlüyü, kapital qoyuluşunun faydalılığı haqqında tam təəsürat yaradır. Bundan məlumatlanan sahibkar öz fəaliyyətini maliyyələşdirmək üçün götürmək istədiyi kredit məbləğini dəqiqləşdirir.

Siyasi mühit. İqtisadi vəziyyətə və müəssisənin fəaliyyətinə siyasi mühit bilavasitə təsir göstərir. Siyasi mühit dedikdə, ən əvvəl, siyasi sabitlik, milli birlik, demokratikləşmə prosesinin genişlənməsi nəzərdə tutulur. Dövlətdə siyasi sabitlik sahibkarlığın inkişafına, müəssisələrin fəaliyyətinə mühüm təsir göstərir. Belə ki, dövlətdə hər hansı bir dəyişikliyin aparılması və ya çevrilişin olması, prezidentin dəyişməsi, dövlət orqanlarında dəyişikliklər region müəssisələrinin fəaliyyətinə öz müsbət və ya mənfi təsirini göstərməyə bilməz. Bu səbəbdən də hər bir biznesmen öz fəaliyyətinin dayanıqlılığı, səmərəliliyi üçün dövlətdə siyasi sabitliyi istəyir. Ölkədə siyasi sabitlik yerli müəssisələrin, həmçinin investorların sonrakı taleyindən narahatçılığının azalmasına və sabaha inamla baxmasına imkan verir.

Region mövcud problemləri həll etmək, iqtisadiyyatın yüksələn xətlə inkişafına təkan vermək və modernləşdirilməni sürətləndirməklə yerli və xarici bazarla yüksək keyfiyyətli məhsulların çıxarılmasına hədəflənmək ölkə siyasətinin başlıca istiqamətlərindəndir. , aqrar sektorda mövcud problemlərin həllinə sistemli və kompleks yanaşmanı təmin etməklə əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması, idxaldan asılılığın minimuma endirilməsi və ixrac potensialının genişləndirilməsi ölkədə aparılan uğurlu siyasətin əsas hədəflərindəndir.

Hüquqi mühit. Region müəssisələrinin fəaliyyətinin dövlət və hüquq mühafizə orqanları tərəfindən himayəyə alınması hüquqi mühitin əsasını təşkil edir. Hüquqi mühit müəssisələrin hərəkət azadlığını məhdudlaşdıran hüquqi qanunlardan, dövlət idarələrindən və nüfuzlu ictimai qruplardan ibarətdir. Bu, müəssisənin hüquqi bazasını təşkil edir ki, buraya dövlət tərəfindən region müəssisələrinin gəlirinə vergi qoyma, vergi və ya gömrük ticarətində güzəştlər, istehlakçıları müdafiə edən qanunlar, təhlükəsizlik standartları, ətraf mühitin təmizliyi standartları, qiymətə, əmək haqqına, işçi qüvvəsi ilə firma rəhbərləri arasındakı münasibətə nəzarət və s. aiddir.

Təbii-coğrafi mühit. Region müəssisələrinin fəaliyyətinə təsir göstərən makromühit amillərindən biri də təbii-coğrafi mühitdir. Təbii mühitin dəyişməsi bəzi xammal növlərinin qıtlığı, enerjinin bahalaşması, təbiətin təbii balansının pozulması, ətraf mühitin çirklənmə səviyyəsinin artması, təbii ehtiyat mənbələrindən səmərəli istifadə kimi ənənəvi hallarla xarakterizə olunur.

Bəzən elə gəlir ki, təbii resurslar tükənməzdir, əslində isə bu belə deyil. Bir çox tədqiqatçılar təbii resursların, hətta hava və suyun gələcəkdə tükənəcəyini inamla söyləyirlər. Oudur ki, hətta meşə və ərzaq məhsullarının təkrar istehsalının mövcudluğuna baxmayaraq, onlardan da ağıllı və səmərəli istifadə etmək zəruridir. Buna görə də öz istehsalında təbii resurslardan istifadə edən hər bir region müəssisəsi onları mühafizə etməli və gələcək nəsillərin bu resurslarla təmin olunmasının qeydinə qalmalıdır.

Ətraf mühit amili. Məlumdur ki, hər bir istehsal prosesi təbii mühitə az və ya çox dərəcədə ziyan vurur. Dünyada ekoloji problemlərin həlli iki istiqamətdə - sənayedə istehsal tullantılarının qarşısını alan texnoloji proseslərin və təmizləyici qurğuların yaradılması və tullantıların zəhərləyici və çirkləndirici maddələrdən təmizlənməsi istiqamətlərində aparılır.

Müəssisə rəhbərləri təbii resursları almaq və bu zaman ətraf mühitə ziyan vurmamaq üçün bütün bu problemləri öz görüş dairəsində saxlamalıdır. Bu baxımdan müəssisənin fəaliyyəti mütləq həm dövlət orqanları, həm də ictimaiyyətin nüfuzlu qrupları tərəfindən güclü nəzarət altına alınmalıdır.

Biznesdə nailiyyət və ya müvəffəqiyyətsizlik heç də az olmayan dərəcədə müəssisənin yerləşdiyi ərazinin düzgün seçilməsi məsələsinə yanaşmadan asılıdır. Belə ki, biznes fəaliyyətində coğrafi mühitin əlverişli olması fəaliyyəti tənzimləyir. Coğrafi mühit xammalın və enerji resurslarının mümkünlüyü və əlverişliliyi, işçi qüvvəsi ilə təminat, iqlim şəraiti, avtomobil magistralı, dəmiryolu, dəniz və hava marşrutları amilləri ilə təcəssüm olunur. Bu amillər müəssisənin yerləşdirilməsinə, xammalın gətirilməsi xərclərinə, məhsulun reallaşmasına və işçi qüvvəsinin tətbiqinə birbaşa təsir göstərir. Onların qiymətləndirilməsi müəssisənin makrosəviyyədə - ölkədə, regionda, ərazidə yerləşdirilməsi üçün yerinin səmərəli seçilməsinə imkan verir.

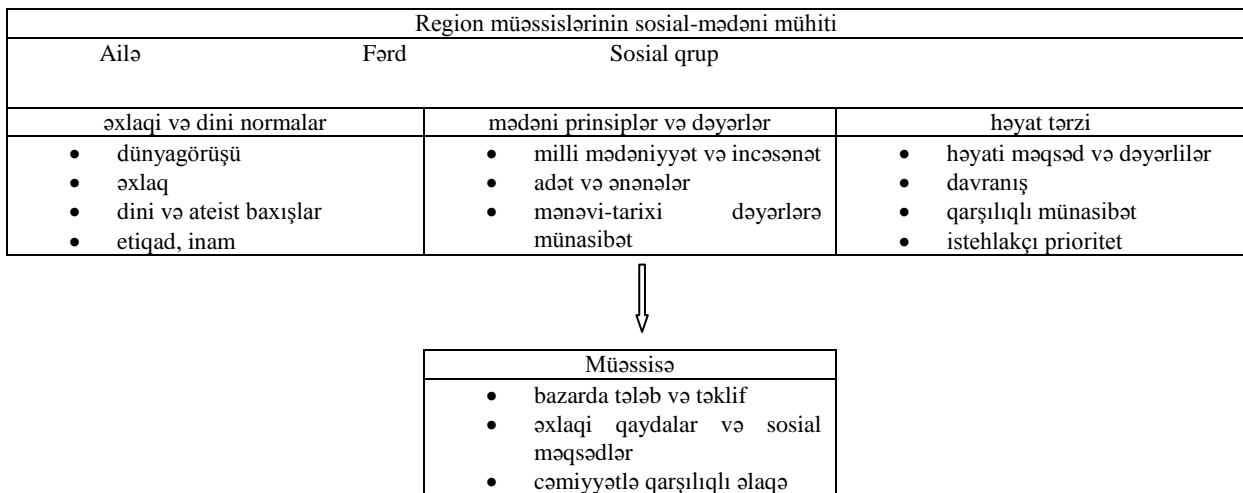
Elmi-texniki mühit. Biznes fəaliyyətində elmi-texniki mühit məhsul istehsalında əsas rol oynayır. Bu mühit istehsalın elmi-texniki inkişaf səviyyəsini xarakterizə edir. Müəssisə rəhbərləri elmi-texniki inkişaf sahəsində baş verən bütün dəyişiklikləri diqqətlə izləməlidirlər. Elmi texniki mühitdə baş verən dəyişikliklər biznes nöqtəyi-nəzərindən əsasən üç istiqamətdə - tədricən təkmilləşdirmə, aralıq müəssisənin vəziyyəti və daha mühüm dəyişikliklər formasında olur. Bu dəyişikliklərin biznesə təsiri də müxtəlif olur. Belə ki, elmi-texniki mühitdə baş verən dəyişikliyin müəssisəyə təsiri onun imkanlarının və fəaliyyət dairəsinin genişlənməsi şəklində ola bilər. Bundan başqa müəssisənin rəqabət qabiliyyətinin yüksəlməsinə və səmərəli fəaliyyətinə şərait yarada bilər. Məsələn, ticarət-sənaye əməliyyatlarının avtomatlaşdırılması səviyyəsi nə qədər yüksək olarsa, işçi qüvvəsinə tələbat bir o qədər az olar, bu da öz növbəsində əmək haqqı fonduna təsir göstərir.

İstehsal olunan yeni məhsullara (ərzaq məhsulları, kosmetik vasitələr və s.) dövlət və ictimai nəzarətin güclənməsi də müəssisənin fəaliyyətinə mühüm təsir göstərən elmi-texniki amillərindəndir. Deməli, regionda müəssisə rəhbərləri uğurlu fəaliyyət göstərmək və bazar konyukturasına uyğun hərəkət etmək üçün elmi-texniki mühitdə baş verən dəyişiklikləri mütləq

nəzərə almalıdırlar. Yüksək texnologiyaların tətbiqi müəssisələrdə enerji xərclərinin azalmasına və iş həcminin böyüməsi gətirib çıxarır. Belə ki, texnologiyadan istifadə bir işi asanlaşdırma, rahatlaşdırma, ucuzlaşdırma və sürətləndirmə kimi faydalar verməkdədir. Misal olaraq göstərmək olar ki, modern texnologiyadan kənd təsərrüfatında istifadə edilməsi təqdirində taxıl istehsalında hər hektara görə məhsuldarlıq 7 tona qədər yüksəlməkdədir. Halbuki, son statistik göstəricilərə əsasən bu rəqəm Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda 30,9 sentner təşkil etməkdədir. Müəssisələrdə sürət və səmərəliliyin artırılması, müddətlərin anlıq olaraq izlənilə bilməsi ilə nöqsan paylarının həcmnin böyük nisbətə azaldılması, istehsal xərclərinin aşağı salınması və dolayısı ilə iş həcmnin artması mümkündür.

Sosial-mədəni mühit. İstənilən müəssisə, daha az çərçivədə desək, bir sosial-mədəni mühitdə fəaliyyət göstərir. İstehsalçıların və istehlakçıların bir-birilə qarşılıqlı münasibəti, onların təbiətə, cəmiyyətə, bəşəriyyətə münasibəti, əsas baxışları və davranış normaları sosial-mədəni mühiti formalaşdırır. Sosial-mədəni amillərin tərkibi, xarakteristikası və onların müəssisənin fəaliyyətinə təsiri Şəkil 3-də göstərilmişdir. Sosial-mədəni mühitdə mənəvi dəyərlər və ənənələr kimi üstünlük təşkil edən amillər biznesə mühüm təsir göstərir. Məsələn, respublikamızın timsalında sadə bir misala baxsaq görərik ki, milli adət, ənənə və xüsusilə dini etiqad nisbətən güclü olan rayon və kəndlərdə donuzçuluq kompleksinin yaradılması düzgün deyildir, çünki bu yerli əhalinin açıq olmasa da haqlı narazılığına səbəb olacaqdır. Buna görə də biznesin müvəffəqiyyəti və ya uğursuzluğu bilavasitə bu amillərin müəssisənin fəaliyyətində nə dərəcə tam öyrənməsindən asılıdır.

Şəkil 3. Region müəssisələrinin sosial-mədəni mühitinin tərkibi

Bütün müəssisələr üçün cəmiyyətin onlara qarşı müsbət münasibət bəsləməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, müəssisələr cəmiyyət qarşısında “vətəndaş məsuliyyəti hissi olan vicdanlı təşkilat” kimi çıxış etdiklərinə əmin olmalıdırlar. Buna görə əksər təşkilatlar əsas cəhdlərini fəaliyyət göstərdikləri cəmiyyətlə yaxşı münasibət saxlamağa yönəldirlər. Bu cəhdlər yerli məktəblərin maliyyələşdirilməsi, xeyriyyəçilik fəaliyyəti və s. şəkildə ola bilər.

Sosial-mədəni mühit ayrı-ayrı şəxslərin işə münasibətini, sahibkarların təklif etdiyi əmək haqqının səviyyəsini və əmək şəraitini də müəyyənləşdirir. Məsələn, tədqiqatlar göstərir ki, qadınlar risk etməyə meyilli deyillər və onlarda rəhbərlik keyfiyyəti yoxdur. Gənc işçilər isə ənənəvi partnyor münasibətlərinə girmirlər, onlar işdə daha çox müstəqillik və sosial-qarşılıqlı münasibət istəyirlər. Digər tədqiqatlar göstərir ki, əksər işçilər və xidmətçilər o işə can atırlar ki, ona daha çox çeviklik və yaradıcılıq tələb olunsun və insanda özünə hörmət hissi yaratsın. Menecerlərə gələcəkdə işçilərin motivasiyası üçün bunları nəzərə almaq lazımdır.

Sosial-mədəni amillər həmçinin müəssisənin son nəticəsi olan məhsul və ya xidmətlərə də təsir edir. Belə ki, sosial-mədəni mühit istehlakçıların öz zövqlərinə uyğun almaq istədikləri malları müəyyənləşdirir.

Dünya təcrübəsi sübut edir ki, sağlam mədəni mühitdə fəaliyyət göstərən müəssisələr çox vaxt yüksək uğur qazanırlar. Buna görə də hər bir sahibkar çalışmalıdır ki, cəmiyyətdə sağlam sosial-mədəni mühit formalaşsın.

İnfrastruktur. İnfrastruktur müəssisənin iqtisadi mühitinə dolayı yolla təsir edən amillərdəndir. Müəssisənin yerləşdiyi ərazinin infrastrukturunu onun dayanıqlı və səmərəli fəaliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir [2, s.67]. Sahə infrastrukturuna ilk növbədə bazar infrastrukturunu elementləri-maliyyə xidməti göstərən banklar; topdansatış və ya pərakəndə satış mərkəzləri; ixtisaslaşdırılmış firma və təşkilatlar (hüquqi, mühasibat, auditor və s. peşəkar xidmətlər təqdim edən); təhsil müəssisələri (fəhlə və qulluqçulara təhsil verən); bazarın öyrənilməsi üzrə agentlik (bazar haqqında informasiyalar təqdim edən); reklam agentliyi (reklam fəaliyyəti); iş düzəltmə üzrə kontor (işçi qüvvəsinin axtarılmasında kömək göstərən); nəqliyyat agentliyi; sığorta şirkətləri; kommunal xidmət; malgöndərənlər (xammal, ehtiyat hissələri, hazır məmulat, maşın və avadanlıqlar, dəftərxana materialları və s. ilə təchizat); informasiyanın əlaqə və ötürmə vasitələri (geniş xəbərdarlıq üçün reklamın və digər informasiyaların yerləşdirilməsi) aiddir.

Məhz bu sadalanan infrastruktur elementləri vasitəsilə müəssisələr işgüzar əlaqələr qurur və kommertiya əməliyyatları həyata keçirirlər. Digər infrastruktur elementləri isə nəqliyyat, kommunikasiya, enerji və su təchizatı, tikinti, mənzil, kommunal xidməti, ticarət, mədəniyyət, elm və təhsil, səhiyyə müəssisənin dayanıqlı və səmərəli fəaliyyətinə, inkişaf səviyyəsinə hər şeydən əvvəl sosial-psixoloji amillərin vasitəsilə, daha doğrusu, əhalinin fizioloji, sosial və mədəni tələbatlarının ödənilməsi dərəcəsi, kollektivin sosial-psixoloji mühiti, əhalinin sağlamlığı vasitəsilə təsir göstərir. İnfrastruktur amillərinin qarşılıqlı təsir dərəcəsini kəmiyyət baxımından ölçmək çətin olduğundan bu təsir mürəkkəb xarakter daşıyır.

Nəticə. Region müəssisələrinin iqtisadi inkişafının daim diqqət mərkəzində saxlanması və dəstəklənməsi üçün yerli icra hakimiyyəti və özünüidarəetmə orqanları, yerli icmalar, qeyri-hökumət təşkilatları ilə birlikdə təkliflər hazırlanmalı, bu məqsədlə birgə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi və həyata keçirilməsi üçün mütəmadi olaraq

dəyirmi masalar, seminarlar, iclaslar və sair tədbirlərin təşkil edilməlidir. Bir çox məhsulların ənənəvi satış bazarlarının olmaması, əvvəlcədən potensial alıcıların müəyyən edilməməsi və emal müəssisələrinin uyğunlaşdırılmış anbarlarının olmaması nəzərə alaraq tədarük-satış bazaları yaradılmalı, yerli və xarici şirkətlərin qarşılıqlı fəaliyyət göstərməsi təmin edilməli və bununla yerli iqtisadiyyatın inkişafına dəstək vermək üçün biznes-forumlar, yerli və xarici şirkətlərin sərgiləri və s. tədbirlər keçirilməlidir.

Şəki-Zaqatala regionunda yabanı və zəngin bitki örtüyü meşələrin bol giləmeyvələri, xüsusilə dərman bitkilərinin olması əczaçılıq sənayesi və müxtəlif təyinatlı şirələr və konservlər istehsal edən kiçik müəssisələrin yaradılmasına geniş imkanlar açır. [5, s.154]. Hazırda bu sahədə regionda heç bir tədarük və ya emal müəssisəsi fəaliyyət göstərmir. Mövcud potensialı nəzərə alsaq, nəyinki daxili tələbatı ödəmək mümkündür, həmçinin xaricə ixracını təşkil etməklə valyuta axınını da təmin etmək olar. Digər tərəfdən bu sahədə yaradılacaq müəssisələr ekoloji təmizliyi və maya dəyərinin aşağı olması ilə də fərqlənəcəklər.

Beləliklə, regionda müəssisələr rəqabətqabiliyyətli və ixracyönümlü məhsul istehsal etmək üçün mikromühiti təhlil etməklə yanaşı, makromühiti amillərinin də təhlili, qiymətləndirilməsi, analizi-PESTLE analizi aparılmalıdır [4, s.10].

Ədəbiyyat

1. Голубков Е.П., (1998), Маркетинговые исследования: теория, практика и методология, Москва: Издательство Финпресс, 416 с.
2. Голубков Е.П., (1999), Основы маркетинга, Учебник, Издательство Финпресс, Москва, 656 с.
3. Насизadə Е.М., (2006), Regionların sosial-iqtisadi inkişaf problemləri, Bakı, İqtisad Universiteti nəşriyyatı, 304 s.
4. Уткина Э.А., (1998), Стратетические планирование, Учебник, Москва ТАНДЕМ: ЭКМОС, 440с.
5. Şəki Regional Elmi Mərkəzi-Azərbaycan Respublikası Regionlarının Coğrafi Problemləri, Bakı, 2002.